

□ Hicret Dilan DAŞDEMİR¹

KAFKASYA'DA AZ BİLİLEN BİR TÜRK TOPLULUĞU: STAVROPOL TÜRKMENLERİ

МАЛОИЗВЕСТНАЯ ТУРЕЦКАЯ ОБЩИНА НА КАВКАЗЕ: СТАВРОПОЛЬСКИЕ ТУРКМЕНИ

Özet

Kafkasya'da yaşayan ve bugün tehlikedeki Türk dilleri sınıfında kabul ettiğimiz Stavropol Türkmenleri gerek ses bilgisi gerekse şekil bilgisi özellikleriyle standart Türkmen lehçesinden farklı özellikler göstermektedir. Bu açıdan da tipik Türkmençe özelliğini kaybetmiştir. Bu duruma hem Türkmenlerin yaşadığı coğrafyanın hem de bölge halkının resmi dilinin etkisi vardır. Çalışmada öncelikle Stavropol Türkmenlerinin tarihi serüvenleri anlatılacak, lehçe ile ilgili yapılmış diğer yayınlar verilecek daha sonra da Stavropol Türkmenliği ile Türkmen Türkçesi ses bilgisi ve şekil bilgisi açısından karşılaştırılacaktır. Söz diziminin Türkmen Türkçesiyle aynı olması ve söz varlığı ile ilgili elimizde metinlerin bulunmamasından dolayı bu hususlara değinemeyeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Stavropol Türkmenleri, karşılaştırma, Kafkasya, fonetik, morfoloji, Stavropol Türkmen Türkçesi.

A LESS-KNOWN TURKISH COMMUNITY IN CAUCASIA: STAVROPOL TURKMEN

Abstract

Stavropol Turkmens, who live in the Caucasia and are accepted in the class of endangered languages, show different features than standard Turkmen dialect with their phonetic and morphological features. In this respect, it has lost its typical Turkmen Turkish's feature. This situation is influenced by both the geography of Turkmens and the official language of the people of the region. In this study, firstly the historical adventures of Stavropol Turkmens will be explained, other publications about dialect will be given, then Stavropol Turkmen and Turkmen Turkish will be compared in terms of phonetics and morphology. Since the syntax is the same as Turkmen Turkish and we do not have any texts related to vocabulary, we will not be able to mention on these issues.

Key Words: Stavropol Turkmen, comparison, Caucasia, phonetic, morphology, Stavropol Turkmen Turkish.

Stavropol Türkmenleri Tarihi, Türk Dünyasındaki Yeri

Bugün için Kafkasya'nın kuzeyinde yaşayan Stavropol Türkmenlerinin bölgeye gelişi son derece ilgi çekicidir. 16. yüzyılda ağabeyi İsfendiyar tarafından ülkeden kovulan Hive Hanı Ebulgazi Bahadır Han, Harezmi'ye sahip olmuştur. Bunun üzerine de Türkmenler üzerine ciddi baskılar oluşturmuştur. Bu baskılar o kadar ileri gitmiştir ki Ebulgazi ağabeyini destekleyen Türkmenlere saldırmış, bu saldırılar sonucu Ahal ve Tecen'e kaçan Türkmenleri de takip ettirip öldürmüştür. Bunun üzerine yaşadıkları yer olan Mangışlak'tan ayrılan Türkmenler dağılmış ve bir kısmı da güneye kaçmışlardır.

Ebulgazi bu baskılar sonucu öldürülen Türkmen sayısının yirmi bin olduğunu söylemiş, (Duymaz 2002: 139-148) meşhur eseri Şecere-i Terakime'yi de bu Türkmenlerden özür dilemek için yazdığını belirtmiştir. Bu baskılar üzerine Türkmenlerin bir kısmı daha önce de sözünü ettiğimiz gibi güneye kaçmış bir kısmı da Kalmık himayesine girmiştir; kısacası dağılmıştır. Şüphesiz Türkmenlerin bu olay sonrasındaki durumları hiç de iç açıcı olmamış, bir yandan Kalmık bir yandan da Kazak ve Hive saldırılarıyla sıkışan Türkmenler denize düşen yılanı sarılır misali Ruslara yanaşmak zorunda kalmışlardır. 1653 yılında Rus Çarı'nın izin vermesiyle 1663'te Rusya idaresindeki Kafkasya topraklarına Türkmen göçü başlamış ve bu göçler zamanla doksan bini aşmıştır. Bu sayede de adlarına bugün Stavropol Türkmenleri dediğimiz Türklerin ataları ortaya çıkmıştır.

¹ Dr., Hacı Bayram Veli Üniversitesi, DİLMER, Türkiye. E-posta: hicretdasdemir@gmail.com.

Her ne kadar Türkmenler yaptıkları bu göçün ardından rahat edebileceklerini düşünseler de yapılan göçler Türkmenlerin hayatlarını kolaylaştırmamış, aksine daha da zorlaştırmıştır. Özellikle Rusların çıkardığı fitneler dolayısıyla gerek Kafkasya'daki diğer halklarla gerekse kendi aşiretleri arasındaki çatışmalar Türkmenlerin ekonomilerini zayıflatmış bu sebeple de birçok Türkmen bölgeyi terk etmiştir. Ayrıca bölgedeki ağır kış şartlarıyla birlikte bölgedeki Türkmen Türklerinin göçer bir hayat yaşaması sonucu bulaşıcı hastalıklar artmış, Türkmen ölümleri çoğalmış ve 1917'deki nüfus sayımında Stavropol'da yirmi bin Türkmen kalmıştır.

Bugün için Kafkasya'da Stavropol Krayı'nda ve Astrahan düzlüklerinde yaşayan on sekiz milyon Türkmen Türkünden söz edilmektedir. Ancak bu bilgi kaynaklara göre değişmekte ve bölge Türkmenleriyle ilgili kesin bir nüfus sayısına ulaşılammaktadır. Bu bölgenin Rusya hakimiyetinde olması bu durumu daha da zorlaştırmaktadır.

Stavropol Bölgesi'nde Türkmen Türkü olarak bilinen halk, bölgede yirmi köye yerleşmiş durumdadır. Bu köyler Tomus Stavka, Çur, Maştakgulak, Sarıgemiş, Yağguy, Savan, Edelbay, Başanta, Yusupgulak, Başağıl, Damak Ağıl, Deşikli, Çelal, Gapgaç, Kence-Kulak, Mirzavek, Mahımtektep, Abdul Gazze, Özek-Suat, Kok-Bass, Manaç-Aul, Ullubi-Yurt olarak bilinir (Aslan 2013: 75-87). Bunlardan Başağıl, Türkmenlerin ilk yerleşim yerleri olduğundan bu ismi almıştır.

Her ne kadar buldukları bölgede nüfusları bu şekilde olsa da bölgenin diğer halkları ve özellikle Ruslar tarafından azınlık durumunda gösterilmişlerdir. Bu durum da hayatlarını son derece zora sokmuş, zaman zaman da bu halklarla çatışma içine girmek zorunda kalmışlardır. Stavropol Bölgesi'nde yaşayan üç Türkmen aşiretinden söz edilir. Bunlar: Çovdurlar, İğdirler ve Söyüncülerdir.

Stavropol Türkmenlerinde Kültür, Edebiyat ve Dil

Stavropol Türkmen Türkleri de tıpkı Türkmenistan Türkleri gibi sözlü bir edebiyat geleneğine sahiptir. Bu durum da onları Türkmenistan Türklerine yaklaştırır. Tıpkı Türkmenistan Türkmen Türkleri gibi bu bölgedeki Türklerin de *dessan* adını verdikleri destanları; *erteki* ismiyle masalları; *nakıl* adıyla atasözleri ve *aytımları* vardır. Ancak bu ürünler tabii ki Türkmenistan Türkmen Türkleriyle aynı değildir. Özellikle *dessan*larda kimi zaman Türkmenistan'da olmayan varyantlar bulunurken kimi zaman da her iki Türkmen Türkçesinde de var olmasına rağmen gerek kahramanların gerekse varyantların değiştiği örnekler de bulunmaktadır. Şasenemgarıp, Sayatlıhemra, Leyli Mecnun gibi destanlar Türkmenistan Türkleri ile aynı olan destanlardır fakat Hüyrlukga-Hemra ise sadece Stavropol'da bilinen bir destandır (Duymaz 2002: 1281). Stavropol Türkmen yazılı edebiyatını ise Mahtumkulu oluşturur (Şahin 2013: 97-107). Tıpkı Türkmenistan Edebiyatı'nda olduğu gibi Stavropol Türkmen Edebiyatı'nda da Mahtumkulu, en önemli şair olarak bilinir. Hatta şair o kadar önemsenmiştir ki bir halk kahramanı haline gelmiş, divanının farklı nüshaları Stavropol'da bulunmuştur. Zira konuyla ilgili yapılmış müstakil bir çalışmada Stavropol Türkmenlerindeki divan ile Türkmen Türkçesindeki nüshanın ne derece farklı olduğu görülmektedir (Şahin 2013: 97-107). Bu da şairin şiirlerinin Stavropol Türkmenleri tarafından ezberlendiği ve yazıya geçirilirken farklı varyantların ortaya çıktığını gösterir.

Genel Türkoloji literatüründe Truhmen, Stavropol Türkmenleri, Kafkasya Türkmenleri veya Kuzey Kafkasya Türkmenleri olarak bilinen Türk halkı, Türkmenistan Türkmencesine yakın bir Türkmen lehçesi konuşurlar (Kürenov 1999: 81). Buna rağmen bu Türk halkının resmi dili Rusçadır (Kürenov

1999: 82). Bu durum da halkın dilini tehlikeye sokmaktadır. Türkmenistan 1994'ten itibaren resmi dile bağlı olarak Latin Alfabeti'ni kullanıyor olmasına rağmen Stavropol Türkmen Türkleri 1940'dan itibaren Kiril Alfabeti'ni kullanmaktadırlar (Gromakova ve Djumayeva 2009: 9). Kafkasya-Stavropol Türkmenlerinin resmi dili olduğu gibi eğitim dili de Rusçadır, sadece ilk ve ortaokul düzeylerinde ikişer saatlik Türkmen Türkçesi verilir (Duymaz 2002: 1280). Bu statü de 1991'de Vatan adı verilen derneğin bölgede kurulmasıyla verilmiştir.

Stavropol Türkmençesi Üzerine Yapılan Çalışmalar

Stavropol Türkmen Türkçesine ait çalışmaların geneli Rus Türkologlara aittir. Ancak bu çalışmalar bölge halkı ile ilişkili müstakil çalışmalar değildir (Aslan 2013: 75-87). Nitekim yapılan çalışmalarda ya bölge halkı bölgenin diğer halkları olan Nogay, Karakalpak, Tatar gibi halklarla karıştırılmış ya da bölge halkının tarihine ve bilingual özelliğine değinilmiştir. Şüphesiz bu durumda buradaki Türkmenlerin hem dağınık yerleşme hem de kültür alışverişi dolayısıyla diğer halklarla iç içe olması en büyük etkidir. Stavropol Türkmenlerine ait rastlanan ilk çalışma 1908 yılına aittir. Bu yılda A. A. Vovodin'in *Turhmenskaya Step'i Turkhmeni, İz Turkhmenskoy Poezii* isimli çalışması Tiflis'te yayımlanmıştır. Bu çalışmayı I. L. Şçeglov'un *Turhmeni i Nogaystky Stavropolskoy Gubernii* (Stavropol 1910) isimli çalışması takip eder. Yazar bu çalışmasında Stavropol Türkmenlerini Nogaylarla birlikte değerlendirmiştir. S. V. Farforovsky, 1911'de Kazan'da *Turhmeni Stavropolskoy Gubernii* isimli bir çalışma yapar ve eserinde diğer araştırmacının aksine sadece Stavropol Türkmenlerine yer verir. Lehçe tasnifleri ile adını çokça duyduğumuz Samoyloviç, 1913'de Petersburg'da *Seredi Stavropolskih Turkmenov i Nogaytsev i u Krımskih Tatar* isimli çalışması ve N. A. Baskakov'un *Obosobennostyah Govora Severo-Kavkazskih Turkmen* (Moskow-Leningrad 1949) isimli çalışmaları vardır. Bu çalışma Stavropol Türkmenlerinin lehçe özelliklerini de barındırdığı için kayda değer bir çalışma olarak değerlendirilir.

Stavropol Türkmen Türkçesine ait derlemeleri barındıran belki de ilk önemli çalışma Türkmen araştırmacı Sapar Kürenov'a aittir. Kürenov, 1957-1958 yıllarında Aşkabat'tan Stavropol bölgesine gelmiş ve buradan yaptığı derlemeleri Stavropol Türkmenleri hem de onların medeni baylığı (*Stavropolskiyeturkmeni i İkhkulturnoyebogatstvo*) (Türkiye Türkçesine Stavropol Türkmenleri ve onların kültürel zenginlikleri olarak aktarılabilir.) isimli tezinde yayımlamıştır. Yine Kürenov, 1995'de *Kafkasya Oğuzları veya Türkmenleri* ismiyle Türkiye Türkçesine aktarılan eserini yayımlamıştır. 2009'da *Gramakova*, Stavropol Türkmenleri üzerine yazdığı makalede bölge Türkmenlerinin iki dilliliği hakkında bilgi vermiştir. 2013'te Sema Aslan Tehlikedeki Türk Dilleri dergisinde yazdığı *Truhmen: Kuzey Kafkasya'da Tarihi Bir Diaspora Değişkesi* isimli yazısında Stavropol Türkmenlerinin dil malzemesine dair çalışma yapmıştır. Son olarak Savaş Şahin, 2018'de Sutad'da *Kuzey Kafkasya (Stavropol) Türkmen Edebiyatında Mahtumkulu* isimli bir razı yazmıştır. Eserde Mahtumkulu'nun divanının Stavropol ve Türkmenistan nüshaları karşılaştırılmıştır. 2015'te Yeni Türkiye Dergisi'nin Kafkasya Özel Sayısı'nda konuyla ilgili üç yazı vardır. Bu araştırmalardan Savaş Şahin, Stavropol Türkmen Türkçesini Standart Türkmen Türkçesiyle karşılaştırmış; Ali Duymaz, Stavropol Türkmenlerinin dili ve edebiyatı hakkında bilgi vermiş; Sema Aslan ise dil notlarını derlemiştir.

Stavropol Türkmençesi ile Standart Türkmen Türkçesi Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Her ne kadar resmi dilleri Rusça olarak gözüksün de Stavropol Türkmenlerinin kendi aralarına konuştukları Türkmen Türkçesi Türkmenistan'da konuşulan lehçeye son derece yakındır hatta bu ikisi

arasındaki fark sadece şive farkından ibarettir. Sapar Kürenov, 1995'te yayımladığı yukarıda sözünü ettiğimiz eserinin Stavropol Türkmenlerinin dili hakkında kısa notlar isimli bölümünde bu durumu özetle vermiştir. Kürenov'un görüşünü aynen aktarıyoruz: 'Stavropol Türkmenlerinin dili bazı fonetik, gramer ve kelime hazinesi dışında günümüz Türkmen şivesinden temelde bir farklılık göstermez, onların dili bu günkü Türkmenistan'da yaşayan Çovdur Boyu'nun diline benzemektedir. "Türkmen edebi dili ile Stavropol Türkmenlerinin lehçesi arasındaki fark ise oldukça fazladır ve kendine has özellikler taşımaktadır. Bu özellikler öncelikle Stavropol Türkmenlerinin lehçesinin kendine has olan ayırıcı vasıflarıdır. Diğer yandan bu özelliklerin birçoğu bu Türkmenlerin başından geçen olaylarla ve komşu halklarla kurdukları ilişkilerle ilgilidir" (Kürenov 1995: 80-81).

Bütün bunları kısaca açıklamak gerekirse standart Türkmen Türkçesinin konuşma dili ile Stavropol Türkmen Türkçesi arasında ciddi bir farktan söz edilemez ancak bu iki şive arasındaki fonetik ve morfolojik farklar, Türkmenistan yazı diliyle ilgilidir. Bu farkların asıl sebebi de Stavropol Türkmenlerinin diğer Kafkasya halkları olan Tatar, Nogay vb. ile ilişki içinde olması ve lehçelerinin bunlardan etkilenmesidir. Bu çalışmada karşılaştırma yapılırken Kürenov'un tespitlerinden ve daha sonraki çalışmalardan yararlanıldı. Ayrıca sözcüklerin Türkmen Türkçesindeki durumları için Türkmençe gramere de başvuruldu. Bütün bunların ışığında Stavropol Türkmen Türkçesi ile standart Türkmen Türkçesi arasındaki benzerlikler ve farklılıklar şu şekilde özetlenebilir:

1. Türkmen Türkçesinin karakteristik özelliklerinden biri de Saha(Yakut) Türkçesiyle birlikte asli uzun ünlüleri korumasıdır. Stavropol Türkmen Türkçesi de bu konuda Türkmen Türkçesi ile birleşir. Bunun yanı sıra standart Türkmen Türkçesinde kısa olarak yazılan ünlüler Stavropol Türkmen Türkçesinde uzundur: Trkm. *aylan-* ~ St. *a:ylan-* 'dönmek', Trkm. *toy* ~ St. *to:y* 'düğün, şenlik'. Bu durum alıntı sözcükler için de geçerlidir, alıntı sözcüklerde aslen uzun olan sözcükler standart Türkmen Türkçesinde kısalmıştır. Fakat Stavropol Türkmen Türkçesinde bu sözcükler aslına döner: Trkm. *bahar* ~ St. *beha:r* 'bahar'. Kimi zaman da ikincil ünlü uzunluklarına rastlanır: Trkm. *töhmet* ~ St. *dö:met* 'iftira'.
2. Türkmen Türkçesinde söz sonunda geniş düz ünlü barındıran bazı fiillerin Stavropol Türkmençesinde dar ünlü olduğu görülür: Trkm. *sova-* ~ St. *sovi-* 'soğu-', Trkm. *oqa-* ~ St. *oqi-*, Trkm. *üşe-* ~ St. *üşi-*.
3. Standart Türkmen Türkçesinde özellikle ilk hecede yuvarlak-dar ünlü olan sözcüklerin Stavropol Türkmençesinde düzleştiği görülmektedir: Trkm. *yumşak* ~ St. *yımşak* 'yumuşak'.
4. İzlerine Kıpçak lehçelerinde rastladığımız Türkmen Türkçesinde de konuşma dilinde görülen *ö>ü* arasındaki çapraz değişim Stavropol Türkmen Türkçesinde de görülür: Trkm. *düşek* ~ St. *döşök* 'döşek', Trkm. *yürek* ~ St. *yörök* 'yürek'.
5. Türkmen Türkçesinin karakteristik ses özelliklerinden biri de peltek *s* ve *z* seslerini barındırmasıdır, bu sesler Stavropol Türkmen Türkçesinde bulunmaz.
6. Bütün Oğuz lehçelerinde olduğu gibi Türkmen Türkçesinde de Eski Türkçedeki söz başı *t-* ve *k-* ler, *d* ve *g-* olarak devam eder. Stavropol Türkmençesinde bunun aksi söz konusudur. Bir başka deyişle Stavropol Türkmençesinde Türkmençede *b*, *c*, *d*, *g* ile başlayan sözcükler *p*, *t* ve *q* ile başlar: Trkm. *gelin* ~ St. *kelin* 'gelin, Trkm. *durna* ~ St. *turna* 'turna'. Bunun sebebi şüphesiz Kıpçak lehçelerinin etkisidir.
7. Türkmen Türkçesindeki söz başı *q-* sesleri Stavropol Türkmençesinde *h-* olarak devam eder: Trkm. *qırk* ~ St. *hırk*, 'kırk', Trkm. *qayçı* ~ St. *hayçı* 'makas'.

8. Kafkasya Türk lehçelerinin özellikle İran ve Azerbaycan Türk lehçelerinin tipik özelliklerinden biri olan söz başı *h-* türemesi Stavropol Türkmencesinde de görülür: Trkm. *elek* ~ St. *helek* 'elek, eleme aracı', Trkm. *ürk* ~ St. *hürk* 'ürkmek'.
9. Türkmen Türkçesinde söz başı *b-*'ler Stavropol Türkmencesinde *m-*'ye gelişmiştir: Trkmn. *men* ~ St. *ben* 'ben', Trkmn. *muxabbetsiz* ~ St. *buxabbetsiz* 'sevgisiz, sohbetsiz'. Kimi zaman da bu durumun tersi görülmektedir: Trkmn. *Bina* ~ St. *mina* 'temel', Trkmn. *mol* ~ St. *mol*. Bu durum da Stavropol Türkçesinin eski Türkçeye ait özellikleri koruduğunu gösterir, ayrıca sözü edilen Türkçenin coğrafya dolayısıyla Kıpçakların etkisinde kaldığı ve Kıpçak Türkçesiyle etkileşim içinde olduğu unutulmamalıdır.
10. Türkmen Türkçesinde gördüğümüz *-y-* ünsüzü Stavropol Türkmencesinde *-x-* ünsüzüdür. Trkmn. *ayşam* ~ St. *axşam*, ST. *puyta* ~ Trkm. *puxta* 'katı, sağlam', ST. *yaytı* ~ Trkm. *yaxtı* 'ışık'.
11. İlgi hali eki Stavropol Türkmencesinde de standart Türkmen Türkçesinde olduğu gibi *-(n)Xñ*'dir ancak Stavropol Türkmencesinde de bu ek ünsüzle biten sözcüklere gelir: Trkmn. *oquñ* ~ St. *oquñ* 'okun'
12. Yönelme eki *-ga* ve *-ge*'dir: Trkmn. *Bizge* ~ St. *Bize*.
13. Belirtme eki *-I* ve *-nI* şeklinde verilmiştir: Üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra ise *-n* şeklinde gelir: *gapısın* 'onun kapısını'. Trkmn. *Kapugın* ~ St. *Kapugını*.
14. Stavropol Türkmencesinde Türkmen Türkçesinin aksine bulunma hali *n* ile biten sözcüklere geldiğinde ekin ünsüzünde gerileyici benzeşme görülür: Trkmn. *atında* ~ St. *atınna*.
15. Aynı durum ayrılma hali için de söz konusudur: Trkm: *ayzıdnan* ~ St. *ayzınnan*.
16. Belirli geçmiş zaman eki Türkmen Türkçesi ile aynı olarak *-dI* ile yapılır ve Türkmen Türkçesinde olduğu gibi ünsüz uyumuna girmez: *gitdi* 'gitti'.
17. Türkmen Türkçesinin belirsiz geçmiş zaman eki *-IptIr*'dir Fakat Stavropol Türkmen Türkçesinde bu zaman *-gAn* ekiyle yapılır. Trkmn. *gidiptir* ~ St. *gitgen* 'gitmiş'.
18. Genel Türkmen Türkçesinin şimdiki zaman eki *-ya:r* ekiyle yapılırken Stavropol Türkmen Türkçesinde bu ek Kıpçak lehçelerinde olduğu gibi *-adur* yapısıyla ifade edilir: Trkmn. *alya:rın* ~ St: *aladurın* 'alıyorum'.
19. Gelecek zaman eki Türkmen Türkçesiyle aynı olmasına rağmen olumsuz çekim *de:l* ile değil, *-mA* ile yapılır: *samacak* 'satmayacak'.
20. Stavropol Türkmen Türkçesinde gelecek zaman eki genellikle Çağatay Türkçesinde olduğu gibi *-gAy*'dir. Ancak kimi zaman Standart Türkmen Türkçesinde olduğu gibi *-cAk* da kullanılır (Şahin 2015: 1-10). Ancak zamirin ekin önüne veya arkasına gelmesi durumuna göre semantik değişiklikler meydana gelir. Şahıs zamirinin zaman ekinin önüne gelmesi eyleme kesinlik katar.

Sonuç

Bugün için Kuzey Kafkasya'da yaşayan Stavropol Türkmenleri, resmi dil olarak Rusça kullanmalarına rağmen kendilerine ait bir Türkmen Türkçeleri vardır. Bu Türkmence standart Türkmen yazı dilinden farklı özellikler gösterir. Bu farklılıklar bölge halkının diğer halklar olan Tatar, Nogay gibi Kıpçaklarla etkileşiminden kaynaklanmaktadır. Söz başı *t-*'nin korunması, belirsiz geçmiş zaman eki olarak *-gAn*'in kullanılması, şimdiki zamandaki *-adur* yapısı bu durumun en önemli kanıtlarıdır. Stavropol Türkmencesinin bu durumu onun tipik Türkmence özelliğini kaybetmesine yol açmış, (Comrie 1981:43) adeta lehçeye karışık dilli bir görünüm kazandırmıştır. Stavropol Türkmencesi gerek yukarıda sözünü ettiğimiz durumdan gerekse Rusçanın etkisinden dolayı yok olma tehlikesi altındadır. Bunun için bölge halkına dair güncel kayıtlar toplanmalı, derleme çalışması yapıp bir gramer oluşturulmalıdır.

Kaynaklar

Aslan, Sema (2013). "Truhmen: Kuzey Kafkasya'da Tarihi Bir Türkmen Diaspora Değişkesi". Tehlikedeki Diller Dergisi, 2/2, s. 75-87.

Aslan, Sema (2015). Stavropol ve Astrahan Türkmenlerinin Dil ve Kültürleri Üzerine Notlar. Yeni Türkiye Dergisi, S:80, s. 449-458.

Coene, F. (2010). The Caucasus: An introduction. London and New York: Routledge.

Comrie, B. (1981). The languages of the Soviet Union. Cambridge: Cambridge University Press.

Dangatarova, B.M. (2008). Turkmenskoe soobshchestvo na Stavropol'e:tendentsiya etnokul'turnogo razvitiya. S:1, s. 76-84.

Duymaz, A. (2002). "Kuzey Kafkasya Türkmenleri", Türkler Ansiklopedisi. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. C.20. s. 539-548.

Duymaz, Ali (2015). Kuzey Kafkasya (Stavropol) Türkmenleri. Yeni Türkiye Dergisi, S:80, s. 436-448.

Kara, Mehmet (2000). Türkmençe. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Kara, Mehmet (2001). Türkmençe (Giriş-Gramer-Metinler-Sözlük). Ankara: Akçağ Yay.

Kürenov, Sapar (1995). Kafkasya Oğuzları veya Türkmenleri. (Çev. Duymaz, Ali). İstanbul: Ötüken Yay.

Peler, G. Y. Abdurrazak (2013). "Kafkasya'da Türk Lehçelerinin Fonksiyonları". Karadeniz Araştırmaları, S:36, s. 163-188.

Şahin, Savaş (2015). Stavropol Türkmenlerinin Tarih, Kültür, Dil ve Edebiyatları Hakkında. Yeni Türkiye Dergisi, S:80, s. 1-10

Şahin, Savaş (2018). Kuzey Kafkasya (Stavropol) Türkmen Edebiyatında Mahtumkulu. Selçuk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Dergisi, S:44, s. 93-113.

Şahin, Savaş (2018). Kuzey Kafkasya (Stavropol) Türkmenlerine Ait Bir Köroğlu Destan Parçasının Belli Başlı Dil Özellikleri. TÜRÜK, S:12, s. 145-170.

Genel Ağ Kaynakçası

Gromakova, O. N. ve Djumayeva, D. X. (2009). "Turkmensko, Russkiy Bilingvizim Turkmen Stavropolskogo Kraya". (http://conf.stavsu.ru/_WordDocs/809.doc) (Erişim Tarihi: 29 Ağustos 2019)

Sufirad, Abdulgahhar "Türkmen Dili (Fonetika-Qrafika-Orfoqrafya)". 4 Nisan 2017, <https://turuz.com/book/title/Turkmen+Dili-Fonetika-Qrafika-k%C3%B6%C3%A7%C3%BCren-Orfoqrafya-Abdulqahhar+Sufiyerad-Turkmençe-Ebced-163s> (Erişim tarihi: 29 Ağustos 2019)